

تحول در آموزش حسابداری: ضرورت یک رویکرد استراتژیک

محمد عرب مازار یزدی*

چکیده

هنگامی که جهان پا به قرن بیست و یکم گذاشت حسابداری ترجیح داد تا به شیوه‌های محافظه‌کارانه معمول خود در قرن بیستم باقی مانده، منتظر فرصت‌های دیگری برای ایجاد تحول بماند. نزدیک به سه دهه از انقلاب انفورماتیک و پیامدهای بدیع آن می‌گذرد. فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) چهره زندگی بشر را تغییر داده است. هر روز که می‌گذرد وجوه تازه‌ای از پیشرفت‌های بشر در قلمرو (ICT) آشکار می‌شود و سایر حوزه‌ها و منظومه‌های علمی در صدد استفاده از این ره‌آوردها برمی‌آیند. دست اندرکاران آموزش با علاقه و حساسیت ویژه‌ای این پیشرفت‌ها را دنبال می‌کنند. در این میان رشته حسابداری به دلیل ظرفیت‌های فراوانی که برای استفاده از قابلیت‌های این فناوری دارد بیش از سایر حوزه‌ها باید مترصد آگاهی از فرصت‌های ناشی از ICT برای پیشبرد و بهبود برنامه‌های آموزشی و حرفه‌ای باشد. سؤال بسیار مهمی که در این میان مطرح است این است که برنامه‌ریزان درسی رشته حسابداری در ایران و جهان با چه رویکردی قادر خواهند بود تا از تحول برنامه و محتوای آموزش‌های خود به تناسب پیشرفت‌های سریع در قلمرو فناوری اطلاعات و ارتباطات مطمئن شوند؟ در این مقاله نویسنده رویکردی راهبردی را به این موضوع پیشنهاد کرده و به توضیح ابعاد مختلف آن پرداخته است.

واژه‌های کلیدی

آموزش حسابداری، رویکرد استراتژیک، تحول، فناوری اطلاعات و ارتباطات.

* استادیار دانشگاه شهید بهشتی.

مقدمه

نزدیک به چهار سال است که جهان وارد قرن بیست و یکم میلادی شده است، اما آموزش حسابداری در قرن بیستم متوقف مانده است. چندان دور از انصاف هم نیست که بگوییم در برخی موارد در قرن نوزدهم یا حتی شانزدهم درجا زده است. می‌توانید تصور کنید که صد سال پیش از این زندگی می‌کردید و قرار بود لیستی از دروس برای رشته حسابداری تهیه کنید. چه تفاوت قابل ملاحظه‌ای بین عناوین دروس تعیین شده از طرف شما و دروسی که دانشجویان حسابداری در سال پایانی قرن بیستم در دانشگاه‌های سراسر دنیا می‌خواندند وجود داشت؟

به نظر می‌رسد آموزش حسابداری خود را با تحولات عمده سیاسی اجتماعی و از آن مهمتر، انقلاب انفورماتیک هماهنگ نساخته است. لازم نیست خیلی به گذشته‌های دور و دراز برویم. کافی است نگاهی به سرفصل دروس این رشته در سی سال پیش از این، یعنی سال‌های قبل از ظهور انقلاب انفورماتیک^(۱) و همین امسال ببینید، آنگاه به سادگی درمی‌یابید که چگونه رشته حسابداری از همه تحولات بزرگی که در عرصه ابزار اصلی فرآوری داده‌ها اتفاق افتاده گویی کاملاً بی‌خبر مانده است. برآستی چه تفاوتی میان رشته زبان و ادبیات فارسی و حسابداری در امر توجه به تحولات شگرف فناوری اطلاعات و ارتباطات در این سه دهه گذشته باید وجود می‌داشت؟

به گفته کریستنسن و دمسکی «یک دانش آموخته برجسته حسابداری در دنیای امروز باید هم در زمینه کاربرد سیستم‌های حسابداری و هم در قلمرو مدیریت این سیستم‌ها بخوبی آموزش ببیند و بتواند به هنگام تحول سازمان یا محیط عمل آن در امر تحول این سیستم‌ها نقش خود را به درستی ایفا کند.»^(۲)

تمامی جهان، دهه ۱۹۸۰ میلادی را عصر انقلاب انفورماتیک خواندند اما اثر این انقلاب بزرگ بر رشته‌ای که همه چیزش با نظام‌های اطلاعاتی گره خورده چه بوده است؟ دامنه این تأثیرات نه تنها بر عناوین دروس که بر زنجیره دروس رشته نیز باید ملاحظه می‌شد. شاید تنها تأثیر انقلاب انفورماتیک بر رشته حسابداری را بتوان در کتاب‌هایی یافت که امروزه همان محتوای قدیمی را همراه با یک لوح فشرده ارائه می‌کنند یا آدرسی از یک وب سایت که بر پشت کتاب نوشته شده و شما را با سایر منابع مرتبط با این درس یا منابع به روز شده مربوط به دروس آشنا می‌کند.

کدام درس جدیدی به مجموعه دروس رشته افزوده شده یا کدام روش تازه‌ای در مجموعه روش‌های تدریس استادان این رشته به تناسب تحولات یاد شده دیده می‌شود؟ تقریباً هیچ.

انقلاب یا اصلاح

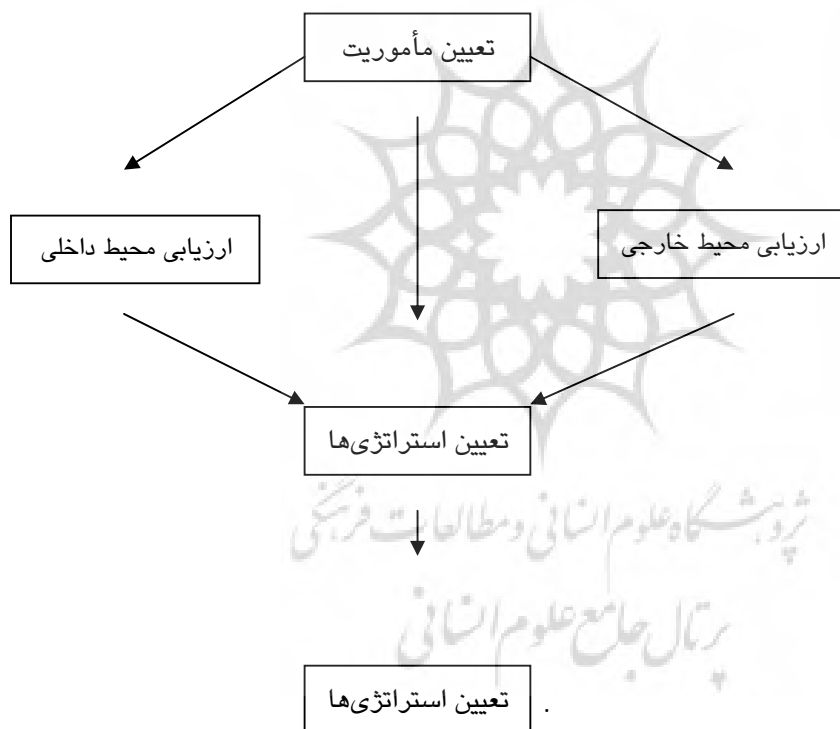
وفاداری غیرقابل توجیه به محتوا و برنامه درسی چند دهه یا چند قرن پیش را نمی‌توان با اصلاحات کُند و تدریجی جبران کرد؛ بلکه باید به فکر آن جام یک انقلاب و دگرگونی اساسی بود. اگر بخواهیم یک برنامه درسی انقلابی برای رشته حسابداری پدید آوریم به نحوی که مقتضای عصر انقلاب انفورماتیک باشد، پیش از همه باید به خاطر داشته باشیم که هدف آموزش حسابداری چیزی جز فراهم آوردن مجموعه‌ای از کارگزاران یا عوامل اطلاعاتی و یا به تعبیر امروزی‌تر آن «کارگران اطلاعاتی»^(۳) نیست. همان کسانی که باید مسئولیت‌هایی چون طراحی، توانمندسازی، نگهداری، کنترل و حسابرسی و مسلماً به کارگیری سیستم‌های حسابداری را برعهده گیرند. با این وصف، آنچه باید در تهیه این برنامه درسی انقلابگر مطرح نظر قرار گیرد، چیست؟ توجه به وظایف و کارکردهای اصلی حسابداران در دنیای امروز یکی از راه‌هایی است که می‌تواند ما را به سوی برنامه درسی مناسب رهنمون شود. اگر به این وظایف، نیاز به توسعه پویای دانش حسابداری را هم بیفزاییم، آنگاه پایه‌ای بهتر برای طراحی عناوین بهینه دروس حسابداری در دست خواهیم داشت. برای آنکه برنامه‌ریزی درسی برای این رشته مبتنی بر مجموعه واقعیات موجود و برآورد تحولات آینده باشد، استفاده از یک رویکرد راهبردی در برنامه‌ریزی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

مراحل مختلف برنامه‌ریزی استراتژیک عبارتند از: تعیین مأموریت، بررسی‌های محیطی و محاطی (یا محیط خارجی و داخلی)، تعیین اهداف، فرموله کردن استراتژی‌ها و بالاخره طراحی یک برنامه عملیاتی برای استقرار و پیاده کردن استراتژی‌ها در یک ظرف زمانی بهینه. تمامی این مراحل را می‌توان در برنامه‌ریزی درسی رشته حسابداری نیز شبیه سازی و اجرا کرد.

در پاسخ به فراخوان انجمن حسابداری آمریکا^(۴) در سال ۱۳۸۱ (۲۰۰۲ میلادی) برای پیشنهاد یک برنامه درسی نوین برای رشته حسابداری نزدیک به هشتاد نفر از اندیشمندان و صاحب‌نظران، استادان دانشگاه و برخی از دست‌اندرکاران حرفه اقدام به طراحی برنامه درسی نوین رشته حسابداری کردند. نگارنده این مقاله نیز با استفاده از مدلی

مبنتی بر رویکرد راهبردی پیشنهاد برنامه نوین درسی رشته را به انجمن حسابداری آمریکا ارائه کرد. در بخش‌های بعدی این مقاله اهم موارد مربوط به این مدل راهبردی توضیح داده می‌شود. آنچه بیش از هر چیز در بیان رویکرد راهبردی به این موضوع مدنظر است، شناخت مراحل آن جام کار و عناصر ذی مدخل در آن است. تحقق عملی این رویکرد جز با مشارکت متخصصین برنامه‌ریزی استراتژیک و صاحبان رشته عملی نخواهد بود.

مصادیقی که به عنوان یافته‌های هر مرحله از تشریح این مدل ذکر می‌شود، صرفاً به عنوان نمونه‌ای از یافته‌های نگارنده با اتکا به تجربیات متعدد برنامه‌ریزی استراتژیک برای سازمان‌ها و شرکت‌های ایرانی بوده است. طبعاً استفاده از این رویکرد از طرف گروه‌های تحقیقاتی مجرب دیگر نتایج ارزشمندتری را نیز به همراه خواهد داشت که از مجموعه آنها می‌توان به راهبردهایی برای توسعه دانش و حرفه حسابداری دست یافت. در تصویر شماره (۱) فرایند متعارف برنامه‌ریزی استراتژیک و مراحل مختلف آن به صورتی ساده شده نشان داده شده است. این فرایند با تعیین یا تصریح مأموریت آغاز شده و با تعیین استراتژی‌ها خاتمه می‌یابد.

تعیین مأموریت: نقطه آغاز در مسیر برنامه‌ریزی راهبردی

پیش از هر اقدامی در فرایند برنامه‌ریزی راهبردی، در دست داشتن یک مأموریت^(۵) یا فلسفه وجودی برای موضوع مورد برنامه‌ریزی ضرورت دارد. بیانیه مأموریت به شکلی نسبتاً صریح فلسفه وجودی یک موجودیت فیزیکی یا مجازی، مثلاً آموزش حسابداری یا برنامه درسی رشته حسابداری را بیان می‌کند. آنچه ما باید در حال حاضر به آن مراجعه کنیم، نیازهای جامعه خودمان است. این نیازهاست که ما را به سمت فراهم کردن ترتیباتی برای ایجاد یک نظام علمی به نام حسابداری هدایت می‌کند. با چنین رویکردی می‌توان عبارت زیر را به عنوان یک مأموریت پیشنهادی برای آموزش حسابداری در نظر گرفت:

«آموزش حسابداری فراهم‌آورنده آن دسته از کارگزاران (کارکنان)، دانش و اطلاعاتی است که شایستگی بهبود پویا و مستمر این نظام علمی و طراحی، استقرار و نگهداری سیستم‌های حسابداری را داشته باشند. سیستم‌های حسابداری برای نگهداری و ردیابی آثار مالی فعالیت‌های اقتصادی مؤثر بر هر نوع سازمان یا موجودیتی به کار برده می‌شوند و می‌توانند به نحوی منصفانه، دقیق، و بموقع هرگونه ترکیب داده‌های نگهداری شده (ذخیره شده) در سیستم را به هر کس که مجاز به دانستن آنهاست نشان دهند.»

بررسی‌های محیطی^(۶)

محیط و تغییرات آن آثاری مهم بر ظهور یا سقوط موجودیت‌ها و از جمله منظومه‌های علمی دارند. هنگامی که سخن از آموزش حسابداری در میان است موضوع قدری شوارتر و متفاوت‌تر از بررسی شرایط محیطی برای شرکت‌ها و سازمان‌ها در یک بررسی دقیق محیطی برای شرکت‌ها و سازمان‌ها در یک برنامه‌ریزی راهبردی متعارف است.

با یک بررسی و موشکافی مناسب و همه جانبه محیطی می‌توان به مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر موضوع مورد برنامه‌ریزی (یعنی آموزش حسابداری) دست یافت. در نهایت، فهرستی از نقاط قوت و ضعف ناشی از ارزیابی محیط داخلی و فهرستی از فرصت‌ها و تهدیدهای مرتبط با تحلیل محیط خارجی به دست می‌آید. با در دست داشتن یک

تحول در آموزش حسابداری: ضرورت یک رویکرد استراتژیک ۱۳۰

بیانیهٔ مأموریت شفاف می‌توان انتظار داشت که بررسی‌های محیطی نیز شفاف‌تر و هدفمندتر آن جام شود.

بررسی و ارزیابی محیط داخلی

ارزیابی محیط داخلی،^(۷) فرآیندی است که نیازمند کار گروهی و استفاده از ابزار و تکنیک‌های مختلف گردآوری و تحلیل داده‌هاست. نتیجهٔ این فرآیند دستیابی به مجموعه‌ای از نقاط قوت و ضعف در ارتباط با موضوع مورد برنامه‌ریزی است. اطلاع از نقاط قوت و ضعف موجود سبب اتخاذ تدابیری خواهد شد که به موجب آنها نقاط قوت حفظ و باز هم تقویت شده و نقاط ضعف تدریجاً بر طرف و یا محدود می‌شود. براساس تجربهٔ نسبتاً طولانی حضور در محیط داخلی آموزش حسابداری و با اتکا به فرایند ایدهٔ جوشی^(۸) محدودی که صورت گرفت فهرستی شامل برخی از مهمترین نقاط قوت و ضعف قابل ذکر در محیط داخلی آموزش حسابداری به دست آمد. خلاصه‌ای از این فهرست در زیر ارائه شده است:

نقاط قوت

- ۱- وجود استادان با تجربه در رشتهٔ حسابداری
- ۲- وجود سخت‌افزار مناسب (از قبیل ساختمان، کامپیوتر، و...) که در طول دهه‌های گذشته فراهم شده است.
- ۳- وجود مرزبندی‌ها و روابط بالنسبه تعیین شده با سایر رشته‌های مرتبط از قبیل مدیریت، اقتصاد، امور مالی، و غیره. این امر در قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم خود یک معضل قابل توجه بود.
- ۴- موضع علمی تقویت شده رشتهٔ حسابداری در محیط‌های علمی

نقاط ضعف

- ۱- نبود برنامهٔ درسی مناسب و منطبق با:
 - ۱-۱- آهنگ پر شتاب فناوری اطلاعات و آثار آن بر حسابداری و محیط فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی

- ۲-۱- نیازه‌های پویای کاربران
- ۳-۱- ایجاد انگیزه‌های لازم برای پیشرفت در یک نظام علمی
- ۴-۱- تقاضای روزافزون برای افراد حرفه‌ای که دارای تجربه کافی در تحلیل، طراحی، نگهداری، و ارتقای سیستم‌ها باشند.
- ۵-۱- کاهش اهمیت ثبت‌های حسابداری در برابر ترکیب داده‌ها و تولید اطلاعات سازگار و متناسب با محیط و کاربران پیچیده
- ۶-۱- وجود بازارهای عمودی^(۹) که نیازمند حسابداران متخصص در زمینه‌های خاص است.
- ۷-۱- تقاضای روزافزون برای درک تفاضل پولی واقعی میان آثار پولی رویدادها و ارقام ارائه شده بر اساس اصول پذیرفته شده حسابداری (GAAP)
- ۸-۱- اهمیت فعالیت‌های تجربی در عرصه دنیای واقعی
- ۲- فقدان استادان حسابداری باتجربه و درعین حال مجهز به دانش و آگاهی‌های کافی در زمینه:
 - ۱-۲- فناوری اطلاعات و ارتباطات شامل قلمروهای:
 - ۱-۱-۲- سخت افزار
 - ۲-۱-۲- نرم‌فزار (مثل سیستم عامل، زبان‌های برنامه‌نویسی، و نرم‌فزارهای کاربردی)
 - ۳-۱-۲- ایجاد شبکه‌های کامپیوتری.
 - ۴-۱-۲- روندهای تازه در ایجاد نرم افزارهای کاربردی (نظیر RAD)^(۱۰).
 - ۵-۱-۲- کاربرد ابزار طراحی و ایجاد سیستم (CASE Tools)^(۱۱).
 - ۶-۱-۲- روش‌های نوین پردازش داده‌ها (از قبیل پردازش پایگاه‌های داده یا Database Processing) و ابزار آن (یعنی RDBMS)^(۱۲).
 - ۲-۲- تحلیل و طراحی سیستم‌های اطلاعاتی
 - ۳-۲- تکنیک‌ها و ابزار شبیه سازی و مدل سازی.
- ۳- فقدان مؤسسات یا سایر انواع نهادهایی که آن جام تحقیقات تجربی و کسب تجارب عملی در حین تحصیل در دانشگاه را ممکن ساخته یا تسهیل کنند.

بررسی و ارزیابی محیط خارجی

بررسی و ارزیابی محیط خارجی^(۱۳) همانند مطالعه محیط داخلی فرآیندی است که نیازمند کار گروهی و استفاده از ابزار و تکنیک‌های ویژه گردآوری داده‌ها، تحلیل و پیش‌بینی است. برای تعیین عوامل اصلی تأثیرگذار در محیط خارجی قلمرو آموزش حسابداری، تجربیات محقق و استفاده از تکنیک ایده جوشی برای این منظور مورد استفاده قرار گرفته است. با این رویکرد برخی از مهمترین فرصت‌ها و تهدیدهایی را که در جریان کنکاش محیط خارجی می‌توان یافت، قابل تعیین است. نتایج این بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای زیر را مشخص کرده است:

فرصت‌ها

منظور از فرصت‌ها، شرایط یا موقعیت‌هایی است که در محیط خارجی پدیده مورد بررسی وجود دارد یا این که پیش‌بینی می‌شود به وجود آید و با استفاده از نقاط قوت موجود می‌توان از آنها در جهت ارتقای جایگاه پدیده یا موضوع مورد برنامه‌ریزی یعنی آموزش یا برنامه درسی حسابداری استفاده کرد. نمونه‌ای از مهمترین فرصت‌های موجود برای رشد و ارتقای آموزش و برنامه درسی رشته حسابداری به قرار زیر است:

- ۱- پیشرفت و توسعه پر شتاب فناوری اطلاعات در موارد زیر:
 - ۱-۱- کاهش مداوم قیمت کامپیوتر و تجهیزات جانبی آن در حالی که کیفیت و سرعت آن جام عملیات آن افزایش یافته و می‌یابد.
 - ۲-۱- روند اعجاب‌آور و روبه توسعه ابداع و ایجاد تجهیزات جانبی کامپیوتر که در تسهیل، تسریع، و بهبود کیفیت فعالیت‌های ورود و خروج داده‌ها و اطلاعات به سیستم‌های حسابداری نقش چشمگیر دارد (نظیر دستگاه‌های تشخیص کد خطی یا ماشین‌های POS).^(۱۴)
 - ۳-۱- استفاده رو به گسترش کامپیوتر در همه انواع سازمان‌ها.
 - ۴-۱- رشد آگاهی‌های عمومی درباره کامپیوتر و توانایی‌های آن

۱-۵- استفاده رو به گسترش از شبکه‌ها و فراهم‌شدن بستر لازم برای ایجاد شبکه‌های درون سازمانی (اینترانت)^(۱۵) و استفاده از شبکه‌های خارج از سازمان بویژه اینترنت (تار جهان‌گستر)^(۱۶) برای مبادله داده‌ها و اطلاعات.

۱-۶- ظهور روش‌های نوین بانکداری (نظیر انتقال الکترونیک وجوه)،^(۱۷) بازرگانی و تجارت (نظیر تجارت الکترونیک و کسب و کار الکترونیک) و مبادله الکترونیک داده‌ها (EDI)^(۱۸)

۲- ظهور ابزار و تکنیک‌های نوین برای حسابرسی به کمک کامپیوتر

۳- ایجاد ابزار و تکنیک‌های جدید برای ایجاد و توسعه سیستم‌های اطلاعاتی

۴- رویکردهای جدید در زمینه نگهداری سوابق اطلاعات و پردازش داده‌ها نظیر پردازش پایگاه‌های اطلاعاتی رابطه‌ای، دفترداری بر خط،^(۱۹) داده‌پردازی توزیعی و امثال آن

۵- ابزار و تکنیک‌های نوین در فناوری‌های آموزشی نظیر آموزش الکترونیک،^(۲۰) ایجاد اسلایدهای مجازی، ویدئو پروژکتورهای پیشرفته

۶- ظهور رویکردهای تازه در تهیه ضمایم و ابزار کمک آموزشی برای کتاب‌های درسی مثل لوح فشرده همراه کتاب، ایجاد سایت‌های مرتبط با کتاب یا نویسنده آن، کتاب‌های الکترونیک^(۲۱) یا مجازی

۷- وجود روش‌های تازه برای آموزش از راه دور مثل آموزش الکترونیک، دانشگاه مجازی

۸- افزایش دامنه آگاهی‌های عمومی درباره روندها و فعالیت‌های اقتصادی، بویژه در مورد بازار سهام، تورم، و در نتیجه ایجاد تقاضای فزاینده برای محصولات و خدمات متنوع نظام‌های اطلاعاتی حسابداری

۹- ترفیع جایگاه علمی رشته حسابداری در جهان

۱۰- روند رو به تزاید تعداد مجلات و فصلنامه‌های علمی در رشته حسابداری

۱۱- روش‌های نوین تولید محصول و خدمت نظیر تولید روباتیک، نشر الکترونیک، کیوسک‌های ارائه خدمت الکترونیک یا مجازی در زمینه خدمات بیمه

۱۲- تقاضای روزافزون برای گزارش‌دهی‌های موردی^(۲۲) و موقتی در قیاس با گزارش‌دهی‌های تعریف شده سنتی

۱۳- روند روزافزون فعالیت‌های مرتبط با ایجاد استانداردهای جدید حسابداری و حسابرسی و تقویت چهارچوب مفهومی رشته حسابداری

تهدیدها

آن دسته از موقعیت‌ها، شرایط یا پدیده‌های موجود یا محتمل الوقوع در محیط خارجی که دارای ظرفیت‌هایی ایجاد مخاطره برای پدیده موضوع برنامه‌ریزی یعنی آموزش حسابداری هستند را اصطلاحاً «تهدید» می‌خوانیم. در صورتی که نتوانیم از نقاط قوت موجود در پدیده مورد برنامه‌ریزی برای مقابله با این تهدیدات استفاده کنیم نه تنها فرصت‌ها را نیز از دست می‌دهیم بلکه این تهدیدات با تکیه بر نقاط ضعف موجود در آن پدیده به انهدام یا تخریب تدریجی آن خواهند پرداخت و در بهترین حالت، از بهبود و تکامل آن جلوگیری خواهند کرد. نکته قابل توجه این است که برخی از عوامل محیطی می‌توانند به طور همزمان نقش دوگانه فرصت و تهدید را داشته باشند. این بدان معنی است که برخی از جنبه‌های یک پدیده یا موقعیت، فراهم‌کننده فرصت‌هایی برای موضوع مورد برنامه‌ریزی و برخی از جنبه‌های آن به وجود آورنده تهدیداتی علیه آن است. به همین دلیل در فهرست تهدیدات به مواردی برخورد می‌کنید که عیناً در فهرست فرصت‌ها نیز مشاهده می‌شود.

۱- اهمیت روزافزون بازارهای عمودی و آثار آن بر نوع تقاضا برای دامنه وسیعی از تکنیک‌های حسابداری که متناسب برای قلمرو خاصی از فعالیت‌های اقتصادی یا تولیدی هستند (مثلاً صنایع شیمیایی در مقابل صنایع هوا-فضا).

۲- توسعه روزافزون کاربرد امکانات و تسهیلات فناوری اطلاعات و ارتباطات در محیط‌های حسابداری (کاربرد کامپیوترها، شبکه‌ها، اینترنت) و ظهور تهدیدهای جدید (مثل جرائم و تقلبات جدید کامپیوتری) که مستلزم روش‌های تازه‌ای برای کنترل سیستم‌هاست.

۳- افزایش تعداد استفاده‌کنندگان از اطلاعات حسابداری و نیاز و تقاضای روبه‌تزايد آنها برای دریافت گزارش‌های موردی

۴- افزایش درجه پیچیدگی عوامل تأثیرگذار در محیط اقتصادی-اجتماعی

۵- افزایش میزان و سطح آگاهی‌های کاربران در زمینه کامپیوتر و فناوری اطلاعات و ارتباطات

۶- افزایش سطح و میزان دسترسی کاربران به منابع اطلاعاتی حسابداری

۷- انباشت حجم وسیعی از داده‌های کلیدی و با اهمیت حسابداری در یک مکان فیزیکی بسیار محدود نظیر دیسک‌های مغناطیسی یا نوری

اهداف قابل استخراج از مأموریت پیشنهادی

با در دست داشتن بیانیه مأموریت پیشنهادی و تعیین مهمترین عوامل تأثیرگذار محیطی، می‌توان برخی از اهداف بنیادی را از مأموریت استخراج کرد. برخی از مهمترین هدف‌های قابل اشاره به شرح زیر است:

۱- تطبیق عناصر و اجزای متشکله برنامه درسی حسابداری با الزامات فعالیت‌های اقتصادی در جامعه اطلاعاتی نوین

۲- توجه به نیازهای متغیر کاربران اطلاعات حسابداری و ظرفیت و توان پاسخگویی به هرگونه نیازی که با داده‌های نگهداری یا ذخیره شده قابل تأمین باشد.

۳- ایجاد و بهبود قابلیت تحلیل سیستم‌های حسابداری و فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با هر نوع موجودیت، نهاد یا مؤسسه در دانشجویان رشته حسابداری

۴- ایجاد و بهبود توانایی طراحی سیستم‌های اطلاعاتی در دانشجویان

۵- ایجاد و بهبود توانایی نگهداری سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و ایجاد تحول و تغییر لازم در آنها در واکنش به نیازهای کاربران و محیط

۶- ایجاد دانش و آگاهی لازم در مورد شبکه‌های شناختی افراد و توانایی شناسایی آن (شبکه‌های متفاوت شناختی) و تفاوت‌های فردی کاربران اطلاعات

۷- ایجاد توانایی درک مبانی و مبادی تولید رابط گرافیکی کاربر (GUI)^(۳۳) و کاربرد آن در حسابداری

۸- فراهم کردن دانش اقتصادی مورد نیاز برای تحلیل رویدادها و روندهای اقتصادی

۹- فراهم کردن مبانی دانش در قلمرو چگونگی «پردازش اطلاعات در انسان» (HIP)^(۲۴) و کاربردهای آن در حسابداری

۱۰- ایجاد مبانی درک فناوری اطلاعات و ارتباطات، روند توسعه آن و آثار واقع شده یا محتمل آن بر سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و سیستم‌های اطلاعات مدیریت

تحول در آموزش حسابداری: ضرورت یک رویکرد استراتژیک ۱۳۶

۱۱- ایجاد توانایی شبیه‌سازی شیوه‌های اتخاذ تصمیمات اقتصادی و مدیریتی و ایجاد مدل (مدلسازی) و استفاده از کامپیوتر در شبیه‌سازی

۱۲- ایجاد توانایی درک، طراحی و استفاده از نظام‌های مدیریت پایگاه‌های اطلاعاتی رابطه‌ای (RDBMS) در سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری

فرموله کردن استراتژی‌های لازم برای دستیابی به اهداف

استراتژی‌ها در واقع مسیرهای اصلی رسیدن به اهدافاند. اگرچه گاه ممکن است راه‌های کاملاً واضح، سر راست و روشنی به نظر نرسند اما خط اصلی عملیات و فعالیت‌ها را نشان می‌دهند. با در دست داشتن اهداف از یکسو و اطلاعات حاصل از کنکاش درباره محیط داخلی و خارجی، می‌توان این مسیرهای اصلی را در تدوین برنامه جدید درس برای رشته حسابداری یافت. استراتژی‌های اصلی برای ایجاد برنامه نوین درسی رشته حسابداری را می‌توان به شرح زیر دانست:

۱- تأکید بر نقش حسابداری به عنوان «یک سیستم اطلاعاتی» و کاربرد فناوری‌های

نوین ایجاد و نگهداری سیستم‌ها از طریق:

◀ ارائه دروس حسابداری مبتنی بر فناوری اطلاعات^(۲۰)

◀ ارائه دروسی در زمینه فرایند ایجاد سیستم‌های اطلاعاتی

◀ ارائه دروسی در مورد کامپیوترها، شبکه و...

◀ تأکید بر رویکردهای مبتنی بر مدلسازی

◀ تأکید بر آموزش ابزار و تکنیک‌هایی برای درک بهتر، تحلیل و ارائه اطلاعات حسابداری

◀ تأکید بر تعامل میان حسابداران و جامعه از طریق:

◀ درک حسابداری اجتماعی

◀ درک جنبه‌های محیطی عملیات

◀ درک مفاهیم روانشناسی اجتماعی

◀ درک مسؤلیتهای مربوط به پاسخگویی به جامعه و آثار گزارش‌دهی بر رفتار

بازار

◀ تأکید بر کنترل‌های داخلی در محیط فناوری جدید اطلاعات

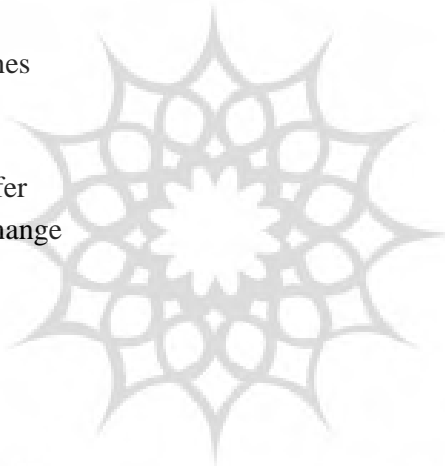
◀ تأکید بر پردازش اطلاعات در انسان (HIP) و ارتباط گرافیک با کاربر (GUI)

نتیجه

در این مقاله ضمن اشاره‌ای گذرا بر مفاهیم برنامه‌ریزی استراتژیک و با توجه به اهمیت دگرگونی برنامه‌دستی رشته حسابداری در جهت تطبیق هرچه بیشتر آن با شرایط جهان امروز و توسعه آتی فناوریهای مرتبط تلاش شد تا مهم‌ترین اهداف و استراتژی‌هایی را که می‌توان برای آموزش حسابداری قائل بود، تعیین کنیم. در این مسیر ضمن استفاده از رویکرد راهبردی به موضوع، مأموریت، نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها، اهداف بنیادی و بالاخره استراتژی‌هایی برای دستیابی به این اهداف مشخص گردید. از آن جا که فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک در استخراج استراتژی‌ها از روش‌های مبتنی بر تلاش ذهنی بهره می‌گیرد، بنابراین ممکن است از میان راه‌های متفاوتی که برای دستیابی به اهداف می‌توان یافت، گروه‌های مختلف برنامه‌ریز راه‌هایی کاملاً متفاوت از هم را پیشنهاد کنند. در جهت ایجاد دگرگونی لازم در برنامه‌دستی رشته حسابداری تلاش همه فرهیختگان و اندیشمندان این رشته در سراسر جهان لازم است. این مقاله تنها فتح بابی در این زمینه است و باید با کوشش‌های خستگی‌ناپذیر محققین کشور تداوم یابد. حاصل نهایی رویکرد مورد استفاده در این مقاله تنظیم یک برنامه کامل درسی برای رشته حسابداری در مقطع کارشناسی بوده که نتایج آن در مقاله‌ای که به کنفرانس بین‌المللی حسابداران در سال ۲۰۰۲ ارائه شده، آمده است.

پی‌نوشتها

- 1- Information Revolution
- 2- Christensen, Demski, 2003, p. 434
- 3- Knowledge Workers
- 4- American Accounting Association (AAA)
- 5- Mission
- 6- Environmental Scanning
- 7- Internal Environment
- 8- Brain-Storeming
- 9- Vertical Market
- 10- Rapid Application Development
- 11- Computer-Aided System Engineering
- 12- Relational Data-Base Management System
- 13- External Environment
- 14- Point Of Sales Machines
- 15- Intranets
- 16- World Wide Web
- 17- Electronic Fund Transfer
- 18- Electronic Data Interchange
- 19- On-Line Bookkeeping
- 20- e-Learning
- 21- e-Book
- 22- Adhoc Reporting
- 23- Graphic User Interface
- 24- Human Information Processing
- 25- IT-Based Accounting Courses

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

- ۱- عرب‌مازار یزدی، محمد: *تأثیر فناوری نوین اطلاعات بر کنترل‌های داخلی*، حسابدار، شماره ۱۴۶، اسفند ۱۳۸۰.
- ۲- عرب‌مازار یزدی، محمد: *الگوهای علمی حسابداری*، فصلنامه بررسی‌های حسابداری، شماره ۲، پاییز ۱۳۷۱.
- ۳- عرب‌مازار یزدی، محمد: *ضرورت بازنگری جایگاه سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری در آموزش و حرفه حسابداری*، فصلنامه بررسی‌های حسابداری، شماره ۹، پاییز ۱۳۷۳.
- 4- Arabmazar Yazdi, Mohammad; *Let Me See! We Really Need A Revolution*, Presented To American Accounting Association, Annual Meeting Contest, Texas 2002.
- 5- Arabmazar Yazdi, Mohammad; *Problems of Using Computers In Accounting Education and Profession In Developing Countries: Case of Iran*; Iranian Accounting Review; No. 14&15;1996.
- 6- Rue, Leslie W. & Phyllis G. Holland; *Strategic Management: Concepts and Experiences*; McGraw-Hill, 1989.
- 7- Hendriksen, Eldon S. & Michael F. Van Breda; *Accounting Theory*, Irwin,1992.
- 8- Christensen, John & Joel S. Demski; *Accounting Theory: An Information Content Perspective*; McGraw- Hill,2003.
- 9- Cushing, Barry A., *Accounting Information Systems*, Addison Wesley, 1988.